

Arven efter Thatcher: Husmorfeminisme på engelsk

Af **Matt Qvortrup**

Margaret Thatcher fremhævede, at hun var 'en almindelig husmoder'. Det var ikke til at spore i hendes udenrigspolitik.

“Konservative kvinder er, fremfor alt, praktiske.”

Sådan lød det fra Margaret Thatcher i en tale i 1988. På sin egen uortodokse facon var hun altid – eller rettere, hævdede hun altid at være – en feminist. I talen gentog hun også sit refræn om, at hendes regering var ledet af ”en husmor med 20 års erfaring i at holde styr på husholdningsbudgettet.”

Udi egen indbildning – og måske ikke uden grund – var Margaret Thatcher et symbol på kvindernes frigørelse. Ikke at hun deltog i protester eller marcherede sammen med sine medsøstre på kvindernes internationale kampdag den 8. marts. Det gjorde hun aldrig.

Nej, Margaret Thatcher var feminist på den engelske og konservative måde,

hvor pragmatiske resultater er vigtigere end ideologi. Mrs. T (som hun kaldes af tilhængere) havde historien med sig. Men hendes beskrivelse af sig selv som 'husmor' var lidt af en tilsnigelse.

Margaret Thatcher var uddannet kemiker og blev senere omskoleet og tog en juridisk embedseksamen.

Udi egen indbildning - og måske ikke uden grund - var Margaret Thatcher et symbol på kvindernes frigørelse.

Imens blev hjemmet passet af hendes mand Dennis Thatcher. Det er således muligt, at Margaret Thatcher kontrollerede husholdningsbudgettet i familiehjemmet i Swan Court i forstaden Chelsea, men nogen stor kok var hun ikke. Hun kunne kun lave én ret: Shepherds pie – en engelsk specialitet med farseret lammekød med et låg af kartoffelmos. Men nok om det.

I den samme tale til The Conservative Women's Conference i 1988 oprid-

Matt Qvortrup (f. 1967) er professor i statskundskab og international politik ved Coventry University i England. Som ekspert i europæisk politik har han bl.a. vundet en PSA-pris for sin forskning indenfor politiske institutioner. Han er forfatter til bogen *Death by a Thousand Cuts. The Slow Demise of Democracy* (2021).

sede Margaret Thatcher feminismens konservative historie i England. Hun forklarede, at Emmeline Pankhurst – feministen, der heroisk kæmpede for kvinders valgret i starten af det 20. århundrede – havde været konservativ og en kandidat for partiet. Thatcher belærte endvidere sine tilhørere om, at den første kvinde, der blev valgt til Underhuset, var Nancy Astor. Hun var konservativ.

Det var desuden Thatchers parti, der vedtog Equal Franchise Act i 1928. Jovist, sir Winston Churchill stemte imod, men det ændrede ikke på det fundamentale for Thatcher: De Konservative var feminister i begyndelsen af det sidste århundrede. At kvinders valgret var politisk opportunt (og kun blev gennemført, fordi De Konservative var blevet overbeviste om, at husmødrene ville stemme på dem) var ikke en del af talen.

Men sådan er politik. Opportunisme bliver aldrig nævnt, men er noget, vi altid skal have i mente. At talen vist var skrevet af sir Bernard Ingram – altså en mand – kan man muntre sig over, men det ændrer ikke ved dens objektive sandhedsværdi. De Konservative var partiet, der sikrede kvindernes valgret, ligesom de – overklassens parti – var dem, der havde udvidet valgretten til en stor del af arbejderklassen, da Benjamin Disraeli var premierminister i 1867.

”Det er, hvad vi tror på,” næsten råbte Margaret Thatcher og slyngede et eksemplar af en bog hen over det gravkisteformede bord i Downing Street 10, hvor hendes kabinet mødtes hver tirsdag. Bogen var skrevet af den

østrigske økonom Friedrich August von Hayek. Han var hendes profet, en tænkter, der var imod overregulering, statsintervention og alt det, som Thatcher hånligt kaldte ’socialisme’. Men Thatcher var mere liberal, end hun var konservativ, og her lavede hun et *freudian slip*.

Hun troede, at bogen, som hun smed hen over bordet, var Hayeks *The Constitution of Liberty*. Men, som den tidligere minister David Willets engang fortalte mig, ”rent faktisk var det *Individualism and Economic Order* – en bog, der indeholdt et kapitel om nødvendigheden af en europæisk føderalstat.”

Politik handler om økonomi

For Thatcher handlede politik primært om økonomi. Og det betød, at hun først og fremmest var optaget af handel, størrelsen på den offentlige sektor og skattetrykket (marginalskatten var 94 procent, da hun kom til magten!) Det ændrede sig, efter hun vandt parlamentsvalget i 1979.

Inden hun rykkede ind i Downing Street i 1979, udtalte hun sig sjældent om udenrigspolitik. I 1975 var hun en af de varmeste fortalere for britisk medlemskab af EF (senere EU). Det fortsatte, da hun blev premierminister, hvor hun var en af de tidligste fortalere for det indre marked. Det var i tråd med hendes nyliberale ideologi, at der skulle være fri bevægelighed af varer, personer, penge og tjenesteydelser. Husmoderen ville have mulighed for at shoppe.

Men alle politikere er produkter af deres tid og deres omgivelser. Margaret Thatchers liberalisme var noget,

hun havde lært som student. Hendes dybeste rødder var nationale – for ikke at sige nationalistiske. Thatcher voksede op i 1930'erne. Og hun hadede tyskerne. Selvom Helmut Kohl (den tyske kansler i 1980'erne) i princippet var konservativ, brokkede hun sig ofte over, at han var ”so German”. Douglas Hurd, der var udenrigsminister i den sidste Thatcher-regering, har senere skrevet: ”Intet i hendes liv kunne udviske minderne om Tysklands fortid. Hun troede aldrig på, at de kunne underkaste sig den europæiske integrationsproces”.

Disse ideer passede ikke sammen med hendes liberalisme. Men gradvist tog de overhånd. Samtidig med at hun kæmpede for at gennemføre det indre marked, krævede hun, at Storbritannien skulle betale mindre til Fællesskabet, fordi briternes landbrugssektor var mindre. Det fik hun igennem. Det var for øvrigt ved den lejlighed, hun sagde de berømte ord ”*I want my money back.*”

Det er svært at se dette krav som udtryk for feminisme eller en særlig kvindelig ideologi. At Thatcher ville have ’pengene tilbage’, var en konsekvens af den stigende nationalisme, som hun udviklede mens hun var ved magten.

En behård kvinde

At sætte hårdt mod hårdt var Margeret Thatchers svar på næsten alt. Da minearbejderne strejkede, satte hun politiet ind. Når der var optøjer i forbindelse med fodboldkampe, var hendes løsning hårdere straffe.

Feministiske forfattere som Carol Gilligan taler om, at kvinder taler og handler i ”en anderledes stemme”. Ideen er, meget forenklet, at kvinder lægger vægt på bløde værdier og medfølelse, mens mænd er sagsorienterede. Hvorvidt dette er tilfældet, er omdiskuteret. Men givet er det, at Thatcher aldrig talte med denne ’anden stemme’.

Man kan psykologisere og komme med lomme filosofiske forklaringer om, at Thatcher var tvunget til at være ekstra hård – og ditto mandhaftig – for at overleve i det mandsdomnede miljø, som engelsk politik var i hendes tid. Da hun kom i parlamentet i 1958, var mindre end fem procent af parlamentsmedlemmerne kvinder. Deres andel var knap ti procent, da hun trådte tilbage i 1990. I dag er andelen omkring 30 procent – i Danmark knap 40 procent.

Margaret Thatcher var givetvis feminist – om end på sin egen pragmatisk facon. Hendes økonomiske politik var eksplicit præget af, at hun – og andre kvinder – holdt hus med pengene i kernefamilien.

Men kvinder stemte ikke på hende. I 1950'erne havde næsten 60 procent af kvinder stemt konservativt. Det ændrede sig i 1980'erne. Modstand mod Thatchers økonomiske politik fra mange kvinder betød, at Labour overtog rollen som de kvindelige vælgeres foretrukne parti.

Samtidig med det blev flere mænd konservative. Vælgerstatistikkerne er ikke helt gennemsigtige, men der er meget, der tyder på, at Thatchers hårde

At sætte hårdt mod hårdt var Margeret Thatchers svar på næsten alt.

kurs i udenrigspolitikken var populær blandt mandlige vælgere.

Forholdet til Reagan

Blandt andet havde Margaret Thatcher et godt forhold til den amerikanske præsident Ronald Reagan. De to delte den samme verdensopfattelse i udenrigspolitikken. Den var i kortshed at stille hårdt mod hårdt overfor Sovjetunionen.

Da sovjetlederen Jurij Andropov døde i begyndelsen af 1984, deltog Thatcher i begravelsen. Thatcher var ikke til small talk og fandt begravelsestidsspilde. Men hun og udenrigsminister sir Geoffrey Howe brugte tiden produktivt. De kom blandt andet i forbindelse med den sovjetiske politiker Mikhail Gorbatsjov, der allerede på det tidspunkt ansås som fremtidens mand. Via sine kontakter til den russiske dobbeltspion Oleg Gordijevskij, der arbejdede i London, arrangerede Geoffrey Howe Gorbatsjovs statsbesøg i december 1984.

Efter det succesfulde møde, hvor Gorbatsjov charmerede Thatcher (og den britiske presse), kunne hun briefe den amerikanske præsident Ronald Reagan. Han havde hidtil været skeptisk overfor Gorbatsjov. Men Thatcher beskrev sidstnævnte som pragmatiker, selvom hun overfor Reagan tilføjede, at ”han jo stadigvæk er kommunist”. Denne åbning overfor Sovjetunionen lagde grundlaget for de amerikansk-sovjetiske topmøder, efter at Gorbatsjov blev generalsekretær for Sovjetunionen i 1985.

Der kan ikke være tvivl om, at Thatcher spillede en rolle i den begynden-

de optøning af den permafrosne Kolde Krig, men når sandheden skal frem, var hun kun en budbringer og ikke en medspiller. Reagan fortalte hende ikke, at han pønsede på at gennemføre en radikal nedrustning – noget som Thatcher var lodret imod. Inden det var hendes forhold til Reagan ikke så godt som i de første år. Deres venskab ændrede sig efter, at Argentina havde invaderet Falklandsøerne. Amerikanerne forsøgte at mægle, men var tilbøjelige til at stille sig på Argentinas side.

Selvom Margaret Thatcher offentligt roste Reagan, tilgav hun ham dog aldrig for hans holdning over for Argentina. Hun tog sagen i egne hænder og sendte kanonbåde til Sydatlanten, hvor man efter en kort krig overvandt den demoraliserede argentinske hær, og det skrantende diktatur i det sydamerikanske land faldt sammen. Hun blev støttet af Chiles diktator Augusto Pinochet. Margaret Thatcher kaldte den sydamerikanske tyrann ”*my friend*” og var senere fortørnet over, at Tony Blairs regering ville udlevere den tidligere *generalissimo* til retsforfølgelse.

Tyske genforening

Sovjetunionens sammenbrud i 1991 førte til muligheden for tysk genforening. Det var noget, som stort set alle i Vesten var tilhængere af. Bortset fra Thatcher.

Udsigten til at have en kapitalistisk handelspartner med over 80 millioner forbrugere burde ellers have gjort hende til en fortaler for et forenet Tyskland. Derimod forsøgte hun forgæves at overbevise Frankrigs præsiden-

dent François Mitterrand om at stoppe Helmut Kohls drøm om genforening af Tyskland, og hun var rasende over, at George Bush Senior fortalte hende, at det var i USA's og Europas interesse.

Netop offentliggjorte dokumenter tyder på, at Thatcher var villig til at gå meget langt for at forhindre en tysk genforening. På et møde med Gorbatsjov i september 1989 tilbød Thatcher en ikke-interventionspolitik overfor østblokken, hvis Gorbatsjov nedlagde veto overfor tysk genforening.

Men Thatcher havde ikke magt og indflydelse til at spille en rolle. Det var et tomt tilbud, og Gorbatsjov ignorerede det.

Thatchers arv

Generelt havde Thatcher ikke succes i udenrigspolitikken. Bortset fra Falkland og en justering af bidraget til EF, kom hun til kort overfor de andre europæiske lande og overfor Kina i spørgsmålet om Hongkong. Hendes vrede og det had, hun udviklede overfor EU, da hun var trådt tilbage, bidrog heller ikke til hendes eftermæle.

Det er egentlig trist. Margaret Thatcher var en stor indenrigspolitiker. Hun havde visioner. Og hun viste i sine gerninger, hvor langt kvinder kunne komme i politik. Hun havde idealer. Disse blev omsat i handling i den økonomiske politik.

Det samme kan ikke siges om hendes udenrigspolitik. Den var baseret på en naiv opfattelse af Storbritanniens position i verden. Hendes forgænger og partifælle Harold MacMillan (pre-

mierminister 1957-1963) var klog nok til at indse, at ”vi er nødt til at forstå verden, som den er i dag, og ikke i de forældede udtryk fra en svunden tid”.

MacMillans erkendelse førte til Storbritanniens ansøgning om medlemskab af De Europæiske Fællesskaber. Thatcher og hendes efterfølgere ville – og vil ikke – acceptere dette. De forveksler suverænitæt med magt. ”Vi har ikke succesfuldt rullet statens grænser tilbage for bare at se disse blive genindført... af en europæisk superstat”, sagde Thatcher i sin berømte (eller berygtede) tale i Brügge i 1989. Citater som disse gjorde Brexit muligt.

Thatchers Brügge-tale gjorde det således acceptabelt at være euroskeptisk og flirte med udmeldelse. Og det er paradoksalt, for samme tale gjorde det klart, at hendes ønske var, at Storbritannien forblev medlem af Fællesskabet.

”Storbritannien drømmer ikke om en idyllisk, isoleret eksistens i udkanten af Det Europæiske Fællesskab. Vores skæbne er i Europa, som en del af Fællesskabet,” sagde Margaret Thatcher.

Sådan gik det ikke.

Briterne har i dag mindre indflydelse i verdenspolitikken end som medlemmer af EU. Man kan argumentere for, at det er en indirekte bivirkning af Thatchers politik og en direkte konsekvens af hendes partis romantiske længsel efter dengang, da Storbritannien havde et imperium – dengang, hvor kvinder var patriotiske husmødre, der overlod politik til deres ægtemænd.

○○○

Generelt havde Thatcher ikke succes i udenrigspolitikken.